

KAFKA

PRESUDA SABRANE PRIPOVETKE

Preveo
Branimir Živojinović

■ Laguna ■

Naslov originala

Franz Kafka

GESAMMELTE ERZÄHLUNGEN

Translation Copyright © ovog izdanja 2013, LAGUNA

KLASICI
SVETSKE
KNJIŽEVNOSTI

KNJIGA BROJ 6

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Sadržaj

DELO FRANCA KAFKE, <i>predgovor Mirka Krivokapića</i> . . .	11
Opis jedne borbe	23
Izlet u planinu	71
Deca na drumu	72
Odbijanje	76
Prozor na ulicu	77
Trgovac	78
Rasejano gledanje kroz prozor	81
Na povratku u dom	82
Prolaznici koji trče	83
Putnik u tramvaju	84
Svadbene pripreme na selu	86
Gospodi jahačima za razmišljanje	112
Želja da postaneš Indijanac	114
Nesrećan život	115
Nesreća matorog momka	120
Razobličavanje varalice	121
Iznenadna šetnja	124

Odluke	126
Presuda	127
Preobražaj	140
U kažnjeničkoj koloniji	197
San	227
Seoski učitelj	230
Matori momak Blumfeld	246
Seoski lekar	272
Na galeriji	279
Bratoubistvo	281
Najbliže selo	284
Poseta u rudniku	285
Most	289
Lovac Grahus	291
Jahač na kanti za ugalj	297
Šakali i Arapi	300
Novi advokat	305
Na izgradnji kineskog zida	307
Jedan stari list	321
Udarac o kapiju majura	324
Jedanaest sinova	326
Sused	332
Melez	335
Izveštaj jednoj akademiji	338
Domaćinova briga	349
Svakodnevna zabuna	351
Istina o Sanču Pansi	353
Ćutanje sirena	354
Prometej	356
Gradski grb	357
Posejdon	359
Zajednica	361

Noću	363
Odbijanje molbe	364
O pitanju zakona	370
Regrutacija	373
Ispit	376
Jastreb	378
Krmanoš	380
Čigra	381
Mala basna	382
Povratak	383
Prvi bol	385
Polazak	389
Branioci	390
Umetnik u gladovanju	393
Istraživanja jednog psa	405
Bračni par	447
Okani se	453
O parabolama	454
Jedna mala žena	455
Jazbina	464
Pevačica Jozefina ili narod miševa	502
<i>NAPOMENE PREVODIOCA</i>	523
<i>HRONOLOGIJA ŽIVOTA FRANCA KAFKE</i>	527
<i>BIBLIOGRAFIJA</i>	533
<i>ODABRANA LITERATURA</i>	537

Opis jedne borbe

*I prelepo odeveni
ljudi polaze u šetnju
i teturaju po šljunku
ispod ogromnoga neba
što se s brda u daljini
širi k brdima dalekim.*

I

OKO DVANAEST SATI NEKOLIKO GOSTIJU VEĆ USTADE, klanjajući se, pružajući ruke jedan drugom, govoreći kako je bilo veoma lepo, pa zatim kroz velika vrata odoše u pred-soblje da se obuku. Domaćica je stajala usred sobe i žustro se klanjala, dok joj se haljina borala na izveštačen način.

Sedeo sam za jednim stočićem – imao je tri raskrečene tanušne nožice – i upravo srkutao treću čašicu likera, a dok sam pio, preletao sam pogledom preko svoje male zalihe kolača, koje sam sâm izabrao i naslagao, jer im je ukus bio vrlo prijatan.

Tad mi priđe moj novi poznanik i, pomalo rasejano se osmehujući onom čime sam se zanimao, reče drhtavim glasom: „Izvinite što vam prilazim. Ali dosad sam sedeo sam sa svojom devojkom u jednoj sporednoj sobi. Od deset i po, nije to neko dugo vreme. Oprostite što vam to govorim. Pa mi se ne poznajemo. Zar ne, sreli smo se na stepenicama i kazali jedan drugom nekoliko učtivih reči, a ja vam sad već govorim o svojoj devojci, ali morate mi – molim vas – oprostiti, ne mogu da izdržim od sreće, nisam znao šta ću. A pošto inače ovde nemam poznanika od poverenja...“

Tako je pričao. A ja sam tužno pogledao njegovo lepo porumenelo lice – komad kolača sa voćem koji sam držao u ustima nije prijavio – i rekao sam: „Meni je drago što vam se činim vredan poverenja, ali tužan sam što ste mi to ispričali. Pa i vi sami – da niste toliko pometeni – osetili biste koliko je neprikladno pričati o zaljubljenosti devojci čoveku koji sedi sam i pije rakiju.“

Kad to rekoh, on uz trzaj sede, zavalio se i opusti ruke. Zatim ih savi, opre se o šiljate laktove, i počeo da govori prilično snažnim glasom: „Mi smo onde sasvim sami u sobi – sedeli – ja i Anica, i ja sam je poljubio – poljubio – sam – joj – usta, uho, ramena.“

Neka gospoda, koja su stajala u blizini i ponadala se da će doći do živahnog razgovora, priđoše nam zevajući. Ja stoga ustadoh i rekoh glasno: „Dobro, ako hoćete, poći ću, ali glupo je sada ići na Lavrentijev breg, jer vreme je još sveže, a kako je palo malo snega, putanje su kao klizačke staze. Međutim, ako hoćete, poći ću s vama.“

On me najpre začuđeno pogleda i otvori usta, širokih i crvenih vlažnih usana. A potom, kad vide gospodu, koja su se nalazila već sasvim u blizini, on se nasmeja, ustade i reče: „O, svakako, svežina će nam prijati, naša odela su prepuna

vreline i dima, a i ja sam, možda, malčice pijan, iako nisam mnogo pio; da, oprostimo se i onda ćemo poći.“

I tako priđosmo domaćici, a kad joj on poljubi ruku, ona reče: „Zaista se radujem što vam je lice danas tako srećno, inače je uvek toliko ozbiljno i izražava dosadu.“ Dobrota ovih reči dirnu ga, pa joj još jednom poljubi ruku; ona se na to osmehnu.

U predsoblju je stajala sobarica, sad smo je prvi put videli. Pomogla nam je da obučemo kapute, pa je onda uzela malu ručnu svetiljku da nam prisvetli dok silazimo stepenicama. Da, devojka je bila lepa. Vrat joj je bio obnažen, tek ispod podbratka obavijen crnom somotskom trakom, a njeno telo, odeveno u prostranu haljinu, bilo je lepo povijeno dok je koračala pred nama niza stepenice držeći nisko svetiljku. Obrazi su joj se rumeneli, jer je pila vina, a usnice su joj bile upola otvorene.

Na dnu stepeništa spustila je svetiljku na jedan stepenik, pomalo teturavo zakoračila prema mome poznaniku, zagrlila ga, poljubila i ostala u njegovom zagrljaju. Tek kad sam joj u šaku tutnuo neku paru, ona pospano odvoji ruke od njega, polako otvori malu kapiju i pusti nas da izađemo u noć.

Iznad prazne, ravnomerno osvetljene ulice video se krupan mesec usred jedva naoblačenog i usled toga prostranijeg neba. Zemlju je prekrivao pršič. Noge su se klizale pri hodu, pa se moralo ići sitnim korakom.

Samo što izađosmo napolje, sasvim očevidno me obuze velika živahnost. Počeh obesno dizati noge i veselo puckati zglobovima, viknuh preko ulice neko ime, kao da mi je neki prijatelj šmugnuo iza ugla, u skoku bacih šešir uvis i razmetljivo ga uhvatih.

Moj poznanik je, međutim, išao pored mene ne vodeći računa o tome. Glava mu je bila oborena. Nije ni govorio.

Čudio sam se tome, jer sam očekivao da će biti lud od radosti kad ne bude više usred društva. Smirih se. Upravo

sam ga bio udario po leđima da ga osokolim, kad me obuze stid, pa nespretno povukoh ruku. Pošto mi nije bila potrebna, zavukoh je u džep kaputa.

I tako smo išli ćuteći. Počeh slušati kako zvuče naši koraci, i nisam mogao da shvatim kako to da nikako ne mogu ići ukorak sa svojim poznanikom. To me je pomalo uzbuđivalo. Mesec je bio svetao, moglo se jasno videti. Ovde-onde je poneko stajao naslonjen na prozor i posmatrao nas.

Kad uđosmo u Ferdinandovu ulicu, primetih da je moj poznanik počeo da pevuši neku melodiju; bilo je to sasvim tiho, ali ja sam čuo. Zaključih da je to uvredljivo po mene. Zašto ne razgovara sa mnom? A ako mu nisam potreban, zašto me nije ostavio na miru? Ljutito sam se setio onih ukusnih slatkiša, koje sam njega radi ostavio na stočiću. Setio sam se i likera, pa sam se malo razveselio, postao sam gotovo ohol, moglo bi se reći. Podbočio sam se, pa sam uobrazio kako sam sâm krenuo u šetnju. Bio sam u društvu, spasao od sramote jednog nezahvalnog mladog čoveka, pa sam šetam pod mesečinom. Preko dana u kancelariji, uveče u društvu, noću po ulicama, a ništa preterano. Način života bezgraničan po svojoj prirodosti!

Ali moj poznanik je još išao iza mene, čak je i ubrzao korak kad je primetio da je zaostao, i pravio se da je to nešto sasvim prirodno. Ja, međutim, počeh razmišljati ne bi li, možda, bilo pogodno da skrenem u neku pobočnu ulicu, pošto, zacemento, nisam bio obavezan da šetam zajedno s njim. Mogao sam otići sam kući, i niko ne bi smeo da me omete u tome. U svojoj sobi zapalio bih stonu svetiljku sa gvozdenim postoljem, seo bih u naslonjaču, koja se nalazi na poderanom istočnjačkom ćilimu, – kad sam dotle stigao, spopade me slabost koja me hvata kad god sam prinuđen da pomišljam na povratak u stan i na to da ću opet provoditi mnoge sate sam između obojenih zidova i na patosu koji se koso odražava u zlatno uokvirenom

ogledalu na zadnjem zidu. Noge su mi se zamorile, pa se već odlučih da u svakom slučaju pođem kući i da legnem u postelju, kad me obuze nedoumica da li da sad pri polasku pozdravim svoga poznanika ili da ga ne pozdravim. Ali bio sam previše bojažljiv da bih otišao bez pozdrava, a odveć slab da bih ga naglas pozdravio, i stoga sam opet zastao, naslonio se na mesečinom obasjan zid neke kuće, i čekao.

Moj poznanik me stiže vesela koraka, a verovatno i malčice zabrinut. Uzeo je da izvodi te ovo te ono, počeo da trepće, ispruža ruke vodoravno u vazduh, žestoko protezao ka meni glavu, na kojoj je bio tvrd crni šešir, i kao da je svim tim želeo da pokaže kako potpuno ume da ceni šalu koju sam ovde izvodio radi njegovog uveseljenja. Bio sam bespomoćan i tiho sam rekao: „Ovo današnje veče baš veselo.“ Pri tom sam se nasmejavao, ali to mi nije pošlo za rukom kako treba. On odgovori: „Jeste, a da li ste videli kako me je poljubila sobarica?“ Nisam mogao progovoriti, jer su mi suze gušile grlo pa sam stoga pokušao da zatrubim poput poštanskog roga, samo da ne ostanem nem. On najpre začepi uši, a onda protrese svoju desnu ruku ljubazno mi zahvaljujući. Mora da je bila hladna pri dodiru, jer odmah ju je pustio i rekao: „Ruka vam je veoma hladna, sobaričine usne su bile toplije, jesu, bogami.“ Ja klimnuh glavom sa razumevanjem. Ali dok sam molio višnjega boga da mi podari postojanost, reko: „Da, u pravu ste, poći ćemo kući, kasno je, a sutra ujutru moram u kancelariju; vidite, onde se može spavati, ali to nije ono pravo. Vi ste u pravu, poći ćemo kući.“ Pritom mu pružih ruku, kao da je sve konačno rešeno. Ali on sa osmehom prihvati moju frazu: „Da, u pravu ste, ovakvu noć ne smemo prespavati u postelji. Ta razmislite koliko srećnih misli ugušimo jorganom kad sami spavamo u postelji i koliko nesrećnih snova zagrevamo njime.“ I radujuć se što mu je to palo na um, on me snažno ščepa za kaput spreda

u visini grudi – više nije mogao da dohvati – i sa uživanjem me prodrma; zatim suzi oči i reče poverljivo: „Znate li šta ste vi, čudak ste vi.“ Uto poče da korača, a ja pođoh za njim i ne opažajući to, jer su me zaokupile njegove reči.

Isprva sam im se obradovao, jer kao da su pokazivale da on u meni naslućuje nešto čega, doduše, nije u meni bilo, ali mu je skrenulo pažnju na mene stoga što je on to naslućivao. Takav odnos me čini srećnim. Bio sam zadovoljan što nisam otišao kući, a moj poznanik mi je postao veoma dragocen kao čovek koji mi pred ljudima pridaje vrednost, a da je ja ne moram prethodno sticati! Pogledah svoga poznanika sa ljubavlju. U mislima sam ga štutio od opasnosti, naročito od suparnika i ljubomornih muškaraca. Njegov život mi je postao dragoceniji od moga. Nalazio sam da mu je lice lepo, ponosio sam se njegovim uspesima kod žena i sudelovao sam u poljupcima koje je večeras dobio od one dve devojke. Oh, ovo večer je bilo veselo! Sutra će moj poznanik razgovarati sa gospođicom Anom; najpre o običnim stvarima, kao što je i prirodno, a onda će iznenada reći: „Prošle noći sam bio sa jednim čovekom kakvoga, Anice draga, zacelo još nisi videla. Izgleda – kako da ti ga opišem – kao neka motka koja se klimata i na koju je nasadena, pomalo nespretno, lobanja žute kože i obrasla crnom kosom. Niz telo mu vise mnoge krpice, prilično sićušne, drečave, žučkaste, koje su ga juče potpuno pokrivala, jer je prošle noći bila bezvetrica, pa su sasvim nalegale. Išao je bojažljivo pored mene. Mila moja Anice, ti koja umeš tako lepo da ljubiš, znam da bi se ti malčice smejala a malčice plašila, ali ja, kome se duša rastrgla od ljubavi prema tebi, ja sam se radovao što je on prisutan. On je, može biti, nesrećan i zato ćuti, a ipak je čovek pored njega obuzet nekim srećnim nemirom koji ne prestaje. Juče me je gotovo povila sopstvena sreća, ali tebe sam gotovo zaboravio. Činilo

mi se da se sa disanjem njegovih upalih grudi uzdiže tvrdi svod ozvezdanog neba. Obzorje se raspuklo i pod zapaljenim oblacima su se pojavili beskonačni predeli, onakvi kakvi nas čine srećnim. – Koliko te volim, Anice, tako mi neba, a tvoj poljubac mi je draži od celog jednog predela. Ne govorimo više o njemu i volimo se.“

Kad smo, zatim, sporo koračajući izašli na kej, ja sam, doduše, zavelo svom poznaniku zbog poljubaca, ali sam sa radošću osećao i postidjenost koja ga je zavelo morala obuzeti preda mnom, onakvim kakav sam mu izgledao.

Tako sam mislio. Ali misli su mi se tada pomrsile, jer Vltava i gradske četvrti na drugoj obali bile su pokrivene mrakom. Samo nekoliko svetiljki je gorelo i poigravalo se očima koje su posmatrale.

Stajali smo pred ogradom. Navukao sam rukavice, jer sa vode je pirio hladan vazduh; zatim sam bez razloga uzdahnuo, kao što čovek već čini noću pred rekam, i hteo da krenem dalje. Ali moj poznanik je gledao u vodu i nije se micao. Potom se još više približio ogradi, nalaktio se na gvožđe i zario čelo u šake. To mi se činilo budalasto. Zebao sam, te sam zadigao okovratnik. Moj poznanik se proteže, pa gornjim delom tela, koji je sad počivao na njegovim napetim rukama, naleže na ogradu. Ja postidjeno pohitam da nešto kažem, kako bih savladao zevanje: „Čudno je, zar ne, kako je samo noć kadra da nas potpuno zagnjuri u sećanje. Sada se, na primer, sećam ovoga. Jednom sam uveče sedeo na obali reke, na klupi, iskrivljena tela. Naslonivši glavu na ruku, koja je ležala na drvenom naslonu klupe, posmatrao sam obla-kolika brda na drugoj obali i slušao nežne zvuke violine na kojoj je neko svirao u kupališnom hotelu. Na obema obalama povremeno su prolazili vozovi, manevrišući i ispuštajući prožaren dim.“ – Tako sam govorio, trudeći se da iza reči

iznalazim ljubavne zgrade sa neobičnim okolnostima; ali nije smelo nedostajati ni malo surovosti i odlučnog prisiljavanja.

Ali samo što sam izgovorio prve reči, moj poznanik, ravnodušan i samo iznenađen što me još ovde vidi – tako mi se činilo – okrete se prema meni i reče: „Vidite, uvek tako biva. Kad sam večeras silazio niz stepenice da bih još malo prošetao pre nego što dođe vreme da odem na prijem, čudio sam se kako moje crvenkaste šake klimataju tamo-amo u belim manžetama, i kako to čine sa neuobičajenom živahnošću. I tad počeh očekivati neku pustolovinu. Tako to uvek biva“; ovo je rekao već polazeći, tek uzgred, kao kakvu malu opasku.

Ali mene je to veoma ganulo, i zabolelo me je što bi njemu, možda, moglo biti neprijatno zbog mog dugačkog stasa, pored kojeg je on, možda, izgledao suviše mali. I ta okolnost me je toliko mučila, iako je bila noć i nismo gotovo nikoga sretali, da sam se počeo savijati sve dok mi šake pri hodu nisu dotakle kolena. Ali da moj poznanik ne bi primetio moju nameru, menjao sam držanje veoma polako, sa najvećom obazrivošću, i trudio se da njegovu pažnju odvratim primedbama o Streleckom ostrvu i o tome kako se svetiljke na mostu odražavaju u reci. Ali on naglim trzajem okrete lice prema meni i reče obazrivo: „A što vi idete tako? Sasvim ste se zgrbili i došli ste mali gotovo kao i ja!“

Pošto je to rekao dobroćudno, odgovorih: „Može biti. Ali prija mi ovakav stav. Prilično sam slabunjav, znate, i prevelikih napora me staje da telo držim uspravno. Nije to mala stvar, ja sam veoma dugačak.“

On reče pomalo nepoverljivo: „Ama to je samo neka vaša bubica. Do malopre ste išli sasvim uspravljeni, čini mi se, a i u društvu ste se držali sasvim dobro. Čak ste i igrali, ili možda niste? Niste? Ali ipak ste išli uspravljeni, pa ćete i sad to moći.“

Ja odgovorih uporno i braneći se rukom: „Da, da, išao sam uspravljen. Ali vi me potcenjujete. Ja znam šta je lepo ponašanje, i zato idem pogrbljen.“

Ali to se njemu nije učinilo jednostavno, nego, pometen svojom srećom, nije shvatio smisao mojih reči i samo je rekao: „No, kako hoćete“, i pogledao ka časovniku na Mlinskoj kuli, koji je pokazivao već gotovo jedan.

A ja rekoh u sebi: „Kako je ovaj čovek bez srca! Kako je karakteristična i jasna njegova ravnodušnost prema mojim smernim rečima! On je, evo, srećan, a običaj je srećnih ljudi da uzimaju kao prirodno sve što se oko njih dešava. Njihova sreća uspostavlja blistavu vezu u svemu. Pa i da sad skočim u vodu, ili kad bi me sad na pločniku pod ovim svodom razdirali grčevi pred njim, ja bih se ipak mirno uklopio u njegovu sreću. Štaviše, kad bi mu nešto naspelo, – srećni ljudi su toliko opasni, u to sumnje nema – on bi me i ubio kao ulični razbojnik. To je izvesno, a pošto sam ja kukavica, ne bih se od užasa usudio čak ni da viknem. – Za ime božje! – Počeh se u strahu obazirati. Ispred jedne udaljene kafane sa četvrtastim crnim oknima klizio je po pločniku neki policajac. Sablja mu je malo smetala, pa ju je uzeo u ruku i potom se mnogo lepše kretao. A kad sam ga na umerenoj udaljenosti još čuo i kako slabo podvriskuje, postadoh uveren da me ne bi spasao kad bi moj poznanik nasrnuo da me ubije.

Ali sad sam i znao šta moram da radim, jer upravo pred strašnim događajima mene obuzima velika odlučnost. Morao sam pobeći. Bilo je to sasvim lako. Sad, na savijutku ulevo prema Karlovom mostu, mogao sam odjuriti nadesno u Karlovu ulicu. Ona je puna raznih kutaka, ima onde mračnih kapija i krčmi koje su još otvorene; nije trebalo da očajavam.

Kad smo izašli ispod luka na kraju keja, podigoh ruke i potrčah u ulicu; ali taman kad sam došao do nekih crkvenih

vratanaca, padoh, jer onde je bio stepenik, koji nisam video. Odjeknu tresak. Najbliži fenjer je bio daleko, ležao sam u mraku. Iz krčme preko puta iziđe neka debela žena sa dimljivom lampicom da pogleda šta se to desilo na ulici. Sviranje na klaviru prestade i neki čovek širom otvori dotle tek odškrinuta vrata. Razmetljivo je u velikom luku pljunuo na stepenik, pa je, šašoljeći ženu među dojnama, rekao da je ono što se desilo u svakom slučaju beznačajno. Oni se na to okretoše i vrata se zatvoriše za njima.

Kad pokušah da ustanem, ponovo padoh. „Poledica“, rekoh i osetih bol u kolenu. Ali ipak mi je bilo drago što me ljudi iz krčme nisu mogli videti, pa mi se stoga činilo da će biti najudobnije ako ovde preležim do svitanja.

Moj poznanik je verovatno bio otišao sam do mosta, i ne primetivši moj odlazak, jer je došao do mene tek posle nekog vremena. Nisam video da je začuđen kad se sažaljivo sagnuo ka meni i pomilovao me mekom šakom. Prevlačio je njome po mojim jagodicama, a onda na moje nisko čelo prislonio dva prsta: „Povredili ste se, je l' te? Poledica je, i čovek mora biti oprezan – boli vas glava? Ne? Ah, koleno, tako.“ Govorio je pevuckavim tonom, kao da priča neku priču, i to još vrlo zabavnu priču o nekom veoma udaljenom bolu u nekom kolenu. Pokretao je ruke, ali nije ni pomišljao da me podigne. Oslonih glavu na desnu šaku – lakat sam upro o kaldrmu – i rekoh brzo, da ne zaboravim: „Ne znam, zapravo, zašto sam pohitao nadesno. Ali pod svodovima ove crkve – ne znam kako se zove, oh, molim vas, oprostite mi – video sam jednu mačku kako trči. Bila je mala, i imala svetlo krzno. Zato sam je i opazio. – Oh, nije ni to bilo, izvinite, ali čoveka dovoljno napora staje savlađivanje preko dana. Mi spavamo upravo zato da bismo se okrepili za taj napor, a ako ne spavamo,

s nama se neretko događaju stvari bez svrhe, ali od naših pratilaca bi bilo neučtivo da se tome čude.“

Moj poznanik bio je zavukao ruke u džepove i gledao preko pustog mosta, pa zatim prema Križovničkoj crkvi, i onda ka nebu, koje je bilo vedro. Pošto me nije slušao, rekao je najzad bojažljivo: „A što vi ne govorite, dragi moj; da li vam je zlo – zbilja, zašto ne ustanete – pa hladno je ovde, ozepšćete, a hteli smo još i na Lavrentijev breg.“

„Naravno“, rekoh, „oprostite“, pa ustadoh sam, ali uz snažne bolove. Zateturao sam se i bio prinuđen da se čvrsto zagledam u kip Karla Četvrtog kako bih bio siguran u svoje stajalište. Ali mesečina je bila nespretna te je njihala i Karla Četvrtog. Začudio sam se tome, i moje noge veoma ojačaše od straha da se Karlo Četvrti ne preturi ako ga moje držanje ne bude umirivalo. Kasnije mi se taj napor učinio nekorisnim, jer Karlo Četvrti je ipak pao sa postolja, upravo kad je meni palo na pamet da me voli neka devojka u lepjoj beljoj haljini.

Činim mnogo nekorisnih stvari i mnogo propuštam. Kakva sreća što sam se setio devojke! – I bilo je lepo od meseca što je i mene obasjavao; hteo sam iz skromnosti da stanem ispod svoda kule na mostu, kad uvideh da je potpuno prirodno što mesec sve obasjava. Zato sam radosno raširio ruke da bih sasvim uživao u mesecu. – Tad se setih stihova

*Skakao sam kroz ulice
kao pijan trkač
što trupka kroz vazduh,*

i osetih se lako kad sam, nehajno mašući rukama kao da plivam, pošao napred bez bola i napora. Glavu sam s pouzdanjem nosio kroz svež vazduh, a ljubav devojke odevene u

belo pobudila je u meni tužno ushićenje, jer mi se činilo da plivam sve dalje od svoje dragane, pa i od oblakolikih brda njenog zavičaja. – I setio sam se da sam jednom mrzeo nekog poznanika, koji možda i sad hoda pored mene, i bilo mi je drago što mi je pamćenje tako dobro da čuva čak i toliko uzgredne stvari. Jer pamćenje mora mnogo šta nositi. Tako sam odjednom znao po imenu sve one silne zvezde, mada to nikad nisam učio. Osim toga, to su bila čudna imena, koja je teško zapamtiti, ali ja sam ih znao sva, i to potpuno tačno. Ispružio sam kažiprst uvis i glasno pominjao svako pojedino ime. – Ali nisam doterao daleko u imenovanju zvezda, jer sam morao plivati dalje ako nisam želeo da suviše potonem. Međutim, da mi posle ne bi mogli reći kako nad kaldrmom svako ume da pliva, i kako to nije vredno pomena, ja se jednim zaveslajem digoh više ograde i počeh plivajući kružiti oko svakog svetačkog kipa na koji sam nailazio. – Kod petog kipa, baš kad sam se nadmoćnim zamasma održavao nad kaldrmom, poznanik me uhvati za ruku. Ja opet stadoh na kaldrmu i osetih bol u kolenu. Zaboravio sam imena zvezda, a o onoj ljupkoj devojci znao sam samo to da je nosila belu haljinu, ali se više uopšte nisam mogao setiti kakve sam razloge imao da verujem u devojčinu ljubav. U meni buknu velik i sasvim opravdan gnev na moje pamćenje i obuze me strah da ne izgubim devojku. Ali to ništa nije vredelo. Moj poznanik me je sve više opsedao svojim pričama, i onog trenutka kad sam počeo da razumevam njegove reči neka beličasta senka ljupko odskakuta duž ograde mosta, šmugnu kroz kulu i otrča u mračnu ulicu.

„Uvek sam“, reče moj poznanik pokazujući na kip svete Ljudmile, „voleo ruke ovog anđela levo. Njihovoj nežnosti nema granica, a razapeti prsti podrhtavaju. Ali od večeras sam ravnodušan prema tim rukama, mogu to reći, jer kakve

sam ruke ljubio...“ I tad me zagrli, poče mi ljubiti odelo i pritiskati glavu o moje telo.

Ja rekoh: „Da, da. Verujem to. Ne sumnjam“, a pritom ga uštinuh koliko su mi prsti mogli zakačiti od njegovih listova na nogama. Ali on to nije osećao. Ja onda rekoh sebi: „Zašto ideš sa ovim čovekom? Ti ga ne voliš, a i ne mrziš ga, jer njegova se sreća sastoji samo u jednoj devojci, a nije sigurno čak ni to da ona nosi belu haljinu. Dakle, ti si prema ovom čoveku ravnodušan – ponovi to – ravnodušan. Ali on je i bezopasan, kao što se pokazalo. Prema tome, ti s njim, doduše, produži put na Lavrentijev breg, jer već si pošao onamo po lepoj noći, ali pusti njega da govori, a ti se zabavljaj na svoj način, tako ćeš se – tiho to reci – najbolje i zaštititi.“

II

ZABAVE

ILI

DOKAZ DA NIJE MOGUĆE ŽIVETI!

1. Jahanje

Istog trenutka sam sa neuobičajenom spretnošću skočio na pleća svoga poznanika i, udarajući ga pesnicama po leđima, naterao ga da potrči lakim kasom. A kada je još malčice protivеći se zalupkao nogama, pa ponekad čak i zastao, ja sam mu nekoliko puta zario cipele u trbuh da ga podstaknem. Uspeo sam u tome, pa smo priličnom brzinom zalazili sve

dublje u unutrašnjost nekog velikog, ali još nedovršenog predela, nad kojim se spuštalo veće.

Drum po kojem sam jahao bio je kamenit i prilično se penjao, ali meni se upravo to sviđalo, pa sam naredio da postane još kamenitiji i strmiji. Čim bi moj poznanik posrnuo, povukao bih ga uvis za kosu, a čim bi zaječao, udarao bih ga pesnicama po glavi. Pri tom sam osećao kako mi godi zdravlju ovo večernje jahanje uz ovako lepo raspoloženje, pa da bih ga učinio još bešnjim, naredio sam da na nas u dugim naletima zaduva snažan suprotan vetar. Sad sam na širokim plećima svoga poznanika još i preterivao sa podskakivanjem pri jahanju i, čvrsto se držeći obema šakama za njegov vrat, sasvim sam zabacio glavu i posmatrao raznolike oblake koji su, slabiji od mene, nezgrapno leteli nošeni vetrom. Smejao sam se i drhtao od hrabrosti. Kaput mi se raširio i ulivao mi snagu. Pri tom sam snažno stezao šake, ukrštajući ih, i pravio se da ne znam kako na taj način davim svoga poznanika.

A ka nebu, koje su mi postepeno zakrilile iskrivljene grane drveća što sam ga postavio da raste ivicom puta, ka nebu sam povikao sav zažaren od jahanja: „Ta imam ja i druga posla, a ne samo da slušam zaljubljeno pričanje. Zašto je taj zaljubljeni brbljivko došao k meni? Svi oni su srećni, a naročito onda kad to zna neko drugi. Veruju da provode srećno veće, pa se već stoga raduju budućem životu.“

Tada moj poznanik pade, a kad sam ga pregledao, otkrio sam da mu je koleno teško povređeno. Pošto mi nije više mogao biti od koristi, ostavio sam ga na kamenju i samo sam zviždukom dozvao sa visine nekoliko jastrebova, koji poslušno i strogih kljunova sedoše na njega da ga čuvaju.

2. Šetnja

Bezbrizno pođoh dalje. Ali pošto sam se kao pešak bojava napora koje pričinjava brdovit drum, ja naredih da on bude sve ravniji i ravniji i da se u daljini najzad spusti u dolinu.

Kamenje nestade po mojoj volji i vetar se utiša i izgubi se u večeri. Koračao sam prilično brzo, a kako sam išao nizbrdo zabacio sam glavu, napeo telo i šake ukrstio za potiljkom. Pošto volim smrčeve šume, išao sam kroz smrčeve šume, a pošto volim da nemo posmatram zvezdano nebo, preda mnom su se na širom razapetom nebu zvezde rađale polako i mirno, kao što i inače čine. Video sam tek nekoliko izduženih oblaka, nošenih vetrom, koji je duvao samo u njihovoj visini.

Prilično daleko naspram moga puta, na mestu koje je verovatno rekom bilo odvojeno od mene, naredio sam da nikne visok breg, čiji se ćuvik, obrastao žbunjem, graničio sa nebom. Jasno sam mogao videti čak i malene račve i kretanje najviših grana. Ovaj prizor, ma koliko običan bio, toliko me je obradovao da sam, njišući se poput male ptice na šiblju tih udaljenih runastih žbunova, zaboravio da naredim mesecu da izađe, a on se već nalazio iza brda, po svoj prilici gnevan zbog tog zakašnjenja.

Ali tad se hladan sjaj, koji prethodi rađanju meseca, prostro po bregu i odjednom je i sam mesec odskočio iza jednog od nemirnih žbunova. Ali ja sam u međuvremenu gledao u drugom pravcu, pa kad sam onda pogledao preda se i kad sam ga najedanput video kako blista već gotovo celim kolutom, zastao sam smućenih očiju, jer moj strmi put je, činilo se, vodio pravo u taj zastrašujući mesec.

Ali trenutak-dva potom navikao sam se na njega i trezveno posmatrao kako mu je uspon tegoban, dok najzad, nakon što

smo i ja i on prevalili dobar deo puta idući jedan drugome u susret, nisam osetio prijatnu pospanost, koja me je, kako sam mislio, spopala usled dnevnih napora, kojih se, međutim, nisam više mogao setiti. Išao sam kratko vreme sklopljenih očiju, održavajući se u budnom stanju samo time što sam snažno i u jednakim razmacima udarao šakom o šaku.

A zatim, kad je put poda mnom zapretio da će mi iskliznuti ispod nogu i kad je sve, umorno poput mene, počelo da čili, pohitao sam da se uzbuđenim pokretima uzverem uz obronak s desne strane puta, kako bih još na vreme stigao u visoku usplahirenu smrčevu šumu u kojoj sam nameravao da prespavam noć. Hitnja je bila neophodna. Zvezde su već tamnele, a slabašni mesec je tonuo u nebo kao u uzburkanu vodu. Breg se već pretvorio u deo noći, drum se zastrašujuće završavao onde gde sam se okrenuo ka obronku, a iz dubine šume čuo sam sve bliži tresak stabala što se ruše. Sad sam mogao odmah da se bacim na mahovinu i da spavam, ali pošto se bojim mrava, uzverao sam se, nogu obavijenih oko stabala, na jedno drvo koje se i samo već njihalo, mada vetra nije bilo, legao sam na jednu debelu granu, glavu oslonio o stablo i žurno zaspao, dok je jedna veverica, plod moje čudi, uspravljena repa sedela na ustreptalom kraju grane i ljuljala se.

Spavao sam bez snova, sav potonuo. Nije me probudio ni mesečev zalazak ni sunčev izlazak. Pa čak i kad bih već bio na ivici buđenja – ponovo sam sebe umirivao govoreći: „Juče si se veoma trudio, zato poštedi svoj san“, i opet bih zaspao.

Ali iako nisam sanjao, san mi nije proticao bez neprestanog tihog remećenja. Tokom cele noći slušao sam nekoga kako govori pored mene. Gotovo i nisam čuo same reči, osim pojedinih kao što su „klupa na obali reke“, „oblakolika brda“, „vozovi sa prožarenim dimom“, nego samo način na koji su naglašavane, i sećam se da sam još u snu trljao ruke

od radosti što ne moram da razabiram pojedine reči, pošto, razume se, spavam.

Pred ponoć je taj glas bio veoma veseo, uvredljiv. Stresao sam se, jer sam pomislio da neko dole testerije moje drvo, koje se već i ranije klatilo. – Posle ponoći se glas povukao uozbiljivši se i počivao je između rečenica, pa se činilo da odgovara na pitanja koja nisam postavljao. Ja se na to osetih lagodnije i usudih se da se proteglim. – Pred jutro je glas počeo bivati sve ljubazniji. Ležaj toga govornika kao da uopšte nije bio bezbedniji od moga, jer sam sad primetio da on govori sa obližnjih grana. Ja se onda osmelih i okrenuh se leđima prema njemu. To ga je očigledno ražalostilo, jer je prestao da govori, i toliko je ćutao da me je pre podne, kad sam se već bio sasvim odvikao toga šuma, probudio laganim uzdahom.

Ugledao sam naoblačeno nebo, koje se nije nalazilo samo iznad moje glave nego me je čak i okružavalo. Oblaci su bili toliko teški da su se vukli nisko nad mahovinom, udarali o drveće, kidali se o granje. Neki bi za izvesno vreme popadali na zemlju, ili bi se ukleštili između drveća, dok ne bi naišao snažniji vetar i pognao ih. Većina je nosila jelove šišarke, odlomljeno granje, dimnjake, divljač na umoru, zastave, vetrokaze i druge predmete, koji se najčešće nisu mogli razaznati i koje su lebdeći negde u daljini poneli sa sobom.

Čučao sam na svojoj grani, sićušan, i morao sam pažljivo voditi računa o tome da odgurnem oblake koji su mi pretili, ili da se sklonim od njih ako su bili široki. Ali to je bio za mene težak posao, jer sam se još upola nalazio u snu, a i dalje su me uznemiravali uzdasi, koje sam, činilo mi se, još počesto čuo. Međutim, sa čuđenjem sam video da se nebeski svod razastire sve više i sve prostranije što sam ja bivao uvereniji u svoj život, dok najzad, nakon što sam poslednji put zevnuo,

nisam mogao razaznati večernji predeo, koji se sad prostirao pokriven kišnim oblacima.

Ova daljina mog vidika, nastala tako brzo, zastrašivala me je. Uzeh razmišljati zašto sam došao u ovu zemlju čije puteve ne poznajem. Učinilo mi se da sam ovamo zalutao u snu i da sam užas svoga položaja shvatio tek pri buđenju. Tada, na sreću, začuh neku pticu u šumi, i smiri me svest da sam ovamo došao ipak radi svoga zadovoljstva.

„Tvoj život je bio jednoličan“, ovako sam naglas govorio da se ubedim u to, „zaista je bilo potrebno da te odvedu drugde. Možeš biti zadovoljan, ovde je veselo. Sunce sija.“

Tad zasja sunce i kišni oblaci pobeše i postadoše lagani i sićušni na plavome nebu. Blistali su i propinjali se. Video sam reku u dolini.

„Da, bio je jednoličan. Zaslužio si ovu zabavu“, nastavih kao da me nešto prisiljava, „ali zar nije bio i ugrožen?“ Uto čuh nekoga kako užasno blizu uzdiše.

Hteo sam da se brzo sverem sa drveta, ali pošto je grana drhtala kao i moja ruka, pao sam ukočen sa visine. Gotovo i nisam tresnuo, a nisam osećao ni bolove, ali bio sam tako slab i nesrećan da sam lice položio na šumsko tle, jer nisam mogao podneti napor da gledam oko sebe zemaljske predmete. Bio sam uveren da su svaki pokret i svaka misao iznuđeni, pa da ih se stoga treba čuvati. Nasuprot tome, potpuno je prirodno ležati ovde u travi, s rukama priljubljenim uz telo i sakrivena lica. I ubeđivao sam sebe govoreći da se zapravo radujem što se već nalazim u ovom položaju koji se sam po sebi razume, jer inače bi mi trebalo mnogih napornih grčeva, kao što su koraci ili reči, da dođem u njega.

Ali nisam dugo ležao, a začuh kako neko plače. Bilo je to blizu mene i stoga me je ljutilo. Toliko me je ljutilo da sam počeo razmišljati ko li bi mogao biti taj što plače. Ali upravo

sam počeo da razmišljam, kad se obuzet besnim strahom stadoh tako silovito valjati da sam se potpuno prekriven smrčevim iglicama skotrljao niz obronak u drumsku prašinu. I mada sam zaprašanim očima sve gledao samo kao da je uobraženje, ipak sam odmah pojurio niz drum, kako bih najzad umakao svim utvarastim ljudima.

Brektao sam trčeci i u pometnji izgubio vlast nad sobom. Video sam kako mi se dižu noge i široke isturene čašice na kolenima, ali se nisam više mogao zaustaviti, jer ruke su mi mlatarale tamo-amo, kao pri nekom veoma veselom ishodu, a i glava mi se klatila. Uprkos tome, hladno i očajnički sam se trudio da nađem spasa. Tad se setih reke, koja je morala biti u blizini, i smesta, na svoju radost, ugledah uzan puteljak koji se račvao u stranu i koji me posle nekoliko skokova između livada zaista i dovede do obale.

Reka je bila široka, a njeni sićušni bučni talasi bili su obasjani. I na drugoj obali bile su livade, koje su zatim prelazile u žbunje, a iza njega su se daleko na vidiku pomaljali svetli drvoredi voćaka vodeći ka zelenim brežuljcima.

Obradovan ovim prizorom legao sam na zemlju i pomislilo – dok sam pritiskao uši da ne čujem ono plakanje od kojeg sam strahovao – kako bih ovde mogao postati zadovoljan. Jer ovde je samotno i lepo. Nije potrebno mnogo hrabrosti da se ovde živi. Ovde će čovek morati da se muči kao i drugde, ali pri tom neće morati da se lepo kreće. To neće biti potrebno. Jer ovde su samo brda i velika reka, a ja sam još dovoljno pametan da ih smatram beživotnim. Pa kad uveče budem sam posrtao po nagnutim livadskim putanjama, ja čak neću biti napušteniji od brega, samo što ću to osećati. Ali verujem da će i to jednom proći.

Tako sam se igrao svojim budućim životom i tvrdoglavo pokušavao da zaboravim. Pri tom sam trepćući gledao ono

nebo, ono tako neobično srećno obojeno nebo. Odavno već nisam video da je takvo, pa sam se ganuo i setio se nekih dana kad sam takođe verovao da ga takvo vidim. Skinuo sam šake sa ušiju, raširio ruke i oborio ih među vlati trave.

Čuo sam kako neko daleko i slabo jeca. Digao se vetar i velike gomile suvog lišća, koje dotad nisam video, šušteći uzleteše. Nezreli plodovi sa voćaka mahnito zalupaše po zemlji. Iza jednog brega naidoše ružni oblaci. Rečni talasi začegrtашe i stadoše uzmicati pred vetrom.

Brzo sam ustao. Bolelo me je srce, jer sad se činilo nemoguće da izađem iz svojih patnji. Već sam se hteo okrenuti, da bih napustio ovaj predeo i vratio se svom predašnjem načinu života, kad mi ovo pade na pamet: „Kako je čudno što se još i u naše vreme otmene osobe na ovaj tegoban način prevoze preko reke. Za to nema drugog objašnjenja osim da je to stari običaj.“ Zavrteo sam glavom, jer bio sam začuđen.

3. Debeljko

a) Obraćanje predelu

Iz žbunja na suprotnoj obali silovito izadoše četiri naga muškarca, koji su na ramenima držali drvena nosila. Na toj nosiljci je na istočnjački način sedeo neki čudovišno debeo čovek. Mada su ga nosili kroz žbunje, izvan staza, on nije razmicao trnovito granje, nego ga je mirno probijao svojim nepomičnim telom. Gomile njegovog naboranog sala bile su raspoređene tako brižljivo da su, istina, prekrivale cela nosila, pa su još i visile sa strane poput rubova nekog žućkastog ćilima, a ipak mu nisu smetale. Njegova ćelava

lobanja bila je mala i blistala je žutim sjajem. Na licu mu je bio prostodušan izraz čoveka koji razmišlja i ne trudi se da to sakrije. Ponekad je sklapao oči; kad bi ih ponovo otvorio, podvaljak bi mu se krivio.

„Predeo mi smeta u razmišljanju“, rekao je tiho, „od njega mi se misli ljuljaju kao lančani mostovi od jarosne bujice. On je lep i stoga zahteva da ga posmatramo.

Sklapam oči i kažem: Zeleni breže pored reke, sa kamenjem što se osipa prema vodi, lep si.

Ali on nije zadovoljan, želi da otvorim oči prema njemu.

A da sklopljenih očiju kažem: Breže, ne volim te, jer ti me podsećaš na oblake, na večernje rumenilo i na nebo koje se diže, a sve to mene gotovo navodi na plač, jer to čovek nikada ne može dosegnuti ako dozvoli da ga nose na malenoj nosiljci. Ali dok mi to pokazuješ, lukavi breže, ti mi zakrivaš vidik u daljinu, koji me razvedrava, jer dozvoljava da se lepo i pregledno vidi ono što je dostižno. Zato te ne volim, breže kraj vode, ne, ne volim te.

Ali prema tim rečima on bi bio isto onoliko ravnodušan kao i prema onim pređašnjim, ako ih ne budem govorio otvorenih očiju. On drukčije ne može biti zadovoljan.

A nismo li dužni da sačuvamo njegovu ljubaznost prema nama, da bismo ga uopšte održali u uspravnom stanju, njega, koji ima tako ćudljivu sklonost prema kaši naših mozgova. On bi oborio svoju reckavu senku na mene, nemo bi isturio prema meni strahovito gole litice, a moji nosači bi se saplitali o sićušne kamičke na putu.

Ali onda ne bi samo breg bio toliko sujetan, toliko nametljiv i toliko osvetoljubiv, nego bi i sve drugo bilo takvo. Zato iskladenih očiju – oh, kako bole – moram neprestano ponavljati:

Da, breže, lep si, i radujem se šumama na tvom zapadnom obronku. – I tobom sam zadovoljan, cvete, i tvoja ružičasta

boja veseli mi dušu. – Travo na livadi, ti si već visoka i snažna i rashlađuješ. – A ti, šipražje neznana izgleda, bodeš tako neočekivano da naše misli počinju da skaču. Ti mi se, reko, međutim, toliko sviđaš da ću narediti da me prenesu kroz tvoju povitljivu vodu.“

Pošto je deset puta na sav glas ponovio ovu slavopojku, smerno meškoljeći telo, oborio je glavu i sklopljenih očiju rekao:

„A sada – molim vas – breže, cvete, travo, šipražje i reko, dajte mi malo prostora da mogu disati.“

Tad nastade žurno pomeranje među okolnim bregovima, i oni odguraše jedni druge iza zavesa od magle. Drvoredi su, doduše, čvrsto stajali i još prilično održavali širinu druma, ali su se prerano rasplinuli: na nebu je pred sunce nalegao vlažan oblak slabo prosvetljenih ivica, i pod njegovim zasenčenjem zemlja se ugnula, a svi predmeti su izgubili svoje lepo omeđenje.

Koraci nosača čuli su se do moje obale, a ipak na tamnom četvorouglu njihovih lica nisam mogao ništa jasnije razaznati. Video sam samo kako im se glave naginju u stranu i kako povijaju leđa, jer teret je bio neobičan. Osetio sam zabrinutost zbog njih, jer sam primetio da su umorni. Stoga sam napeto gledao kako zakoračuju u priobalnu travu, zatim još ravnomernim korakom idu po vlažnom pesku, dok nisu najzad utonuli u blatnjavi ševar, gde su se dva nosača s kraja još dublje povila da bi održala nosiljku u vodoravnom položaju. Priljubio sam dlan uz dlan. Sad su pri svakom koraku morali visoko dizati noge, pa im se telo presijavalo od znoja pod hladnim vazduhom ovog promenljivog popodneva.

Debeljko je sedeo mirno, sa rukama na butinama; dugački vršci trske su ga šibali kad bi se naglo ispravili iza prednjih nosača.

Pokreti nosača postajali su sve nepravilniji što su se više približavali vodi. Ponekad bi se nosiljka zanjihala kao da je

već na talasima. Barice u trščaku su morali preskakati ili zaobilaziti, jer možda su bile duboke.

U jednom trenutku se divlje patke krešteći digoše i strmo odleteše u kišni oblak. Ja tada, za vreme kratkog pokreta, videh debeljko lice; sasvim se uznemirilo. Ustadoh i ševrdavim skokovima pohitah niz kameniti obronak koji me je odvajao od vode. Nisam obraćao pažnju na to da je opasno, nego sam mislio samo o tome kako ću pomoći debeljku ako ga njegove sluge ne budu više mogle nositi. Trčao sam toliko nepromišljeno da se, stigavši dole do vode, nisam mogao zaustaviti nego sam bio prinuđen da malo utrčim u vodu, koja je zaprštala, i zadržao sam se tek kad mi je voda došla do kolena.

A onde, preko, sluge su, izvijajući se, zagazile sa nosiljkom u vodu, i dok su se jednom rukom održavali nad nemirnom vodom, druge njihove četiri kosmate ruke su podupirale nosiljku u visini, tako da su se mogli videti neobično ispupčeni mišići.

Voda im je najpre udarila o donje vilice, zatim se popela do usta, glave nosača se poviše unazad i ručke nosila im padoše na ramena. Voda im je već zapljuskivala greben nosa, a oni nikako da se okane svoga napora, iako još nisu stigli ni do sredine reke. Tad se jedan onizak talas sruči na glave prednjih nosača, i sva četvorica se ćutke utopiše, divlje razmahanim rukama povukavši nosiljku za sobom. Mlaz vode se sklopi nad njima.

Tada se kroz ivice velikog oblaka probi tanak sjaj večernjeg sunca i prozari brežuljke i brda na granici vidokruga, dok su reka i predeo pod oblakom ostali prekriveni nejasnom svetlošću.

Debeljko se polako okrenuo u pravcu rečne struje, koja ga je ponela nizvodno poput nekog božanskog kipa od svetlog drveta koji je postao izlišan i stoga bačen u reku. Klizio je po

odrazu kišnog oblaka. Duguljasti oblaci su ga vukli, a mali pogrbljeni gurali, tako da je došlo do priličnog komešanja, što se moglo videti i po pljuskanju vode o moja kolena i o priobalno kamenje.

Brzo sam se uzverao uz kosinu, da bih mogao pratiti debeljka na njegovom putu, jer sam ga zaista zavoleo. A možda sam mogao i nešto saznati o opasnostima ovog prividno bezbednog kraja. Tako sam pošao po pruži peska, na čiju sam se uskost morao najpre navići, sa rukama u džepovima, dok mi je lice bilo pod pravim uglom okrenuto prema reci, tako da mi je podbradak gotovo ležao na ramenu.

Na priobalnom kamenju sede su nežne lastavice.

Debeljko reče: „Dragi gospodine na obali, ne pokušavajte da me spasete. To je osveta vode i vetra; sad sam izgubljen. Da, to je osveta, jer koliko puta smo mi napadali sve to, ja i moj prijatelj bogomoljac, uz pesmu našeg zvona, uz prosijavanje čembala, prostran raskoš truba i skokovito probleškivanje doboša.“

Jedan mali galeb je raširenih krila proleteo kroz njegov trbuh, a brzina mu se nije umanjila.

Debeljko je nastavio priču:

b) Započet razgovor sa bogomoljcem

„Bilo je vreme kad sam iz dana u dan išao u jednu crkvu, jer onde se po pola časa svake večeri na kolenima molila devojka u koju sam se zaljubio, te sam za to vreme mogao na miru da je posmatram.

Kad jednom devojka ne beše došla, pa sam srdito počeo gledati ljude koji se mole, pade mi u oči jedan mlad čovek, čija se cela mršava prilika beše opružila po podu. S vremena

na vreme bi celom snagom tela zavitlao lobanju i uzdišući tresnuo je u dlanove, položene na kamene ploče.

U crkvi je bilo samo nekoliko starih žena, koje su često izvijale umotane glavice u stranu da bi pogledale bogomoljca. Ta pažnja kao da ga je usrećavala, jer se pred svaki svoj pobožni izliv obazirao ukrug da vidi ima li mnogo onih koji ga posmatraju.

Ja sam to smatrao nedoličnim, pa sam odlučio da mu se obratim kad pođe iz crkve i da ga ispitam zašto se na taj način moli. Razume se, bio sam gnevan što moja devojka nije došla.

Ali on je ustao tek posle jednog sata, veoma brižljivo se prekrstio i nekako cimavo pošao ka škropionici. Ja stadoh na pola puta između škropionice i vrata, znajući da ga neću pustiti da prođe dok mi ne pruži objašnjenje. Iskrivio sam usta, kao što uvek činim u znak pripreme kad želim da o nečemu sasvim određeno govorim. Desnu sam nogu isturio i prevalio težinu na nju, dok sam levu nemarno oslonio na vrhove prstiju; i to mi daje čvrstinu.

Moguće je, međutim, da je taj čovek već gledao iskosa u mene kad je prskao lice svetom vodicom, a možda me je i ranije već zabrinuto primetio, jer sada je neočekivano potrčao ka vratima i jurnuo napolje. Staklena vrata se zalupiše. I kad sam odmah potom izašao kroz vrata, nisam ga više video, jer onde je bilo nekoliko uzanih uličica, a saobraćaj veliki.

Sledećih dana nije ga bilo, ali je zato došla moja devojka. Nosila je crnu haljinu sa providnim čipkama na plećima – odozdo se video polumesečasti rub košulje – a od donje ivice čipke spuštao se lepo skrojen svilen oplećnjak. I pošto je devojka došla, ja sam zaboravio mladog čoveka, pa nisam vodio računa o njemu čak ni onda kad je kasnije opet redovno dolazio i molio se po svom običaju. Ali on je uvek u velikoj žurbi prolazio pored mene, okrenuta lica. Možda je posredi

bilo to što ga ja nikako nisam mogao zamisliti drukčije nego u pokretu, pa mi se činilo da se šunja čak i kad je stajao.

Jednom sam se zadržao u sobi i zakasnio. Uprkos tome, otišao sam u crkvu. Nisam više zatekao devojkicu, pa sam hteo da pođem kući. Onde je opet ležao mladi čovek. Setih se onog starog događaja i to probudi moju radoznalost.

Na vrhovima prstiju sam se odšunjao do vrata, dao novčić slepom prosjaku koji je tu sedeo, i stisnuo se pored njega iza otvorenog krila. Tu sam presedeo ceo sat, i mora biti da mi je lice izgledalo lukavo. Prijatno sam se osećao i rešio da ovamo češće dođem. Ali drugog sata učinilo mi se besmisleno da ovde sedim zbog bogomoljca. Pa ipak i trećeg sata, već besan, puštao sam paukove da mile preko mog odela, dok su poslednji ljudi, glasno dišući, izlazili iz crkvene tmine.

Onda se pojavio i on. Išao je oprezno i stopala su mu najpre lako opipavala tle, pa se tek onda spuštala.

Ja ustadoh, krupno i pravo zakoračih i dohvatih mladog čoveka za okovratnik. 'Dobro večer', rekoh i, sve sa rukom na njegovom okovratniku, počeh ga gurati niza stepenike na osvetljen trg.

Kad sidosmo, on mi reče, glasom u kojem nije bilo nimalo čvrstine: 'Dobro večer, dragi, dragi gospodine, samo se nemojte gneviti na svog najodanijeg slugu.'

'Da', rekoh, 'želim da vas nešto upitam, gospodine, prošli put ste mi umakli, a danas će vam to teško poći za rukom.'

'Vi ste sažaljivi, gospodine, i pustićete me da odem kući. Ja sam dostojan sažaljenja, to je istina.'

'Ne', povikah kroz buku koju je dizao tramvaj u prolazu, 'neću vas pustiti. Upravo takve priče mi se sviđaju. Vi ste srećan ulov. Čestitam sebi.'

Na to on reče: 'Ah, bože, vaše je srce živahno, a glava vam je od jednog komada. Vi mene nazivate srećnim ulovom,

koliko vi morate biti srećni! Jer moja nesreća je klimava nesreća, nesreća koja se klata na tankom šiljku, i kad je ko dodirne, ona padne na onog ko pita. Laku noć, gospodine.'

'Lepo, rekoh čvrsto ga uhvativši za ruku, 'ako mi ne budete odgovorili, ja ću ovde na ulici početi da vičem. I sve prodavačice koje sad izlaze iz radnji, i svi njihovi ljubavnici koji ih radosno očekuju, svi će se oni sjatiti ovamo, jer će pomisliti da se srušio neki konj zapregnut u fijaker ili da se desilo nešto slično. Ja ću vas onda pokazati ljudima.'

On mi na to plaćući poljubi jednu pa drugu ruku. 'Reći ću vam što želite da znate, ali, molim vas, pređimo u onu sporednu ulicu.' Ja klimnuh glavom i pođosmo onamo.

Ali njemu nije bio dovoljan mrak u uličici, u kojoj su se tek razdaleko nizali žuti fenjeri, nego me je odveo u niski ulazni hodnik neke stare kuće, pod malu svetiljku koja je kapljući visila ispred drvenog stepeništa.

Onde je važno izvadio maramicu i rekao, prostirući je po jednom stepeniku: 'Ta sedite, gospodine dragi, tako ćete moći bolje da pitate, a ja ću ostati da stojim, tako ću moći bolje da odgovaram. Ali me nemojte mučiti.'

Ja onda sedoh i rekoh, pogledavši ka njemu, suženih očiju: 'Vi ste izvrstan primerak ludaka, to ste vi! Kako se samo ponašate u crkvi! Kako je to smešno i kako neprijatno za posmatrač! Kako čovek može biti pobožan kad je prinuđen da vas posmatra?'

On je priljubio telo uza zid, samo je glavu slobodno pokretao u vazduhu. 'Nemojte se ljutiti, zašto biste se ljutili zbog onoga što vam ne pripada. Ja se ljutim kad se nespretno ponašam, ali ako se neko drugi loše ponaša, ja se radujem. Dakle, ne ljutite se kad vam kažem da je svrha moga moljenja da me ljudi posmatraju.'

’Šta ste to rekli?, uzviknuh previše glasno za niski hodnik, ali zatim sam se uplašio da ne oslabim glas, ’zaista, šta ste to rekli? Da, slutim već, čak sam već slutio otkako sam vas prvi put video, u kakvom se stanju vi nalazite. Ja imam iskustva i ne šalim se kad kažem da je to morska bolest na kopnu. Njena suština je u tome što ste zaboravili istinska imena stvari, pa ih sad u žurbi zasipate slučajnim imenima. Samo brzo, samo brzo! Ali čim pobegnete od njih, ponovo im zaboravljate imena. Topola među njivama, koju ste krstili – vavilonskom kulom –, jer niste znali ili niste hteli znati da je to topola, ponovo se bezimeno njiše i vi je morate nazvati – pijani Noje.’

Bio sam malo preneražen kad on reče: ’Milo mi je što nisam razumeo to što ste rekli.’

Ja uzbuđen brzo rekoh: ’Time što vam je milo pokazujete da ste razumeli.’

’Svakako da sam pokazao, milostivi gospodine, ali i vi ste čudno govorili.’

Položih ruke na gornji stepenik, naslonih se i rekoh u tom gotovo neprikosnovenom položaju, koji je poslednji spas rvača: ’Zabavan vam je taj način da se spasavate time što spstveno stanje pretpostavljate kod drugih.’

On se na to ohrabri. Sastavio je ruke da bi svom telu dao jedinstvo i rekao uz lako opiranje: ’Ne, ja to ipak ne činim prema svima, na primer, ni prema vama ne činim, zato što to ne mogu. Ali bilo bi mi drago da mogu, jer onda mi pažnja onih ljudi iz crkve ne bi više bila potrebna. Znate li zašto mi je ona potrebna?’

Od tog pitanja se osetih bespomoćnim. Svakako, nisam to znao, a verujem da nisam ni želeo znati. Pa nisam želeo ni da ovamo dođem, – govorio sam sebi onda – ali taj čovek me je prinudio da ga slušam. Stoga mi je sad bilo potrebno

samo da zavrtime glavom da bih mu pokazao da ne znam, ali nisam mogao naterati glavu da se pokrene.

Čovek naspram mene se osmehivao. Zatim se šćućurio kleknuvši i počeo pričati sa pospanim izrazom lica: 'Nikada nije postojalo vreme kad sam zahvaljujući samom sebi bio uveren u svoj život. Ja, naime, stvari oko sebe poimam samo u toliko trošnim predstavama da uvek verujem kako su stvari nekad živеле, a sada tonu. Mene uvek, dragi gospodine, toliko mori strast da vidim stvari onako kako mogu izgledati pre nego što se pokažu meni. One su onda svakako lepe i mirne. Mora da je tako, jer često čujem ljude kako na taj način govore o njima.'

Pošto sam ja ćutao i samo nehotičnim trzajima lica pokazivao koliko mi je neugodno, on upita: 'Vi ne verujete da ljudi tako govore?'

Činilo mi se da moram klimnuti glavom, ali nisam mogao.

'Zaista, ne verujete? Ah, pa čujte; kad sam jednom, kao dete, nakon kratkog popodnevnog sna otvorio oči, začuo sam, još sasvim obuzet snom, kako moja majka prirodnim glasom pita sa balkona: – Šta radite, draga moja? Strašna je vrućina. – Neka žena odgovori iz bašte: – Uzinam u zelenilu. – Govorile su to bez razmišljanja i ne odveć razgovetno, kao da je to svako morao očekivati.'

Učinilo mi se da mi je postavljeno pitanje. Stoga se maših za zadnji džep na pantalonama praveći se da nešto tražim u njemu. Ali nisam ništa tražio, nego sam samo hteo da promenim svoj izgled, kako bih pokazao da sudelujem u razgovoru. Pri tom sam rekao da je taj događaj veoma čudan i da ga ja uopšte ne shvatam. Dodao sam još da ne verujem u njegovu istinitost i da je on, mora biti, izmišljen sa nekom određenom svrhom, koju ja ne mogu uvideti. Zatim sam sklopio oči, jer su me bolele.

'Oh, pa zaista je lepo što ste moga mišljenja, i bilo je nekoriistoljubivo što ste me zadržali da mi to kažete.

Zar ne, zašto bih se stideo – ili zašto bismo se stideli – što ne idem uspravno i tegobno, što ne lupam štapom po kaldrimi i ne dodirujem odeću ljudi koji glasno prolaze? Zar ne bih, naprotiv, smeo da se s pravom prkosno žalim što poput senke uglastih ramena skakućem duž kuća, ponekad nestajući kroz okna izloga.

Kakve ja to dane provodim! Zašto je sve tako loše sazdano, te se ponekad visoke kuće ruše, a ne može se naći neki spoljašnji razlog. Ja se onda verem uz gomilu ruševina i pitam svakog koga sretnem – Kako se to samo moglo desiti? U našem gradu. – Nova kuća. – To je danas već peta. – Razmislite samo. – Na to mi niko ne može odgovoriti.

Ljudi često padaju na ulici i ostaju da leže, mrtvi. Na to svi poslovni ljudi otvaraju vrata, zakrčena robom, okretno dolaze, unose mrtvacu u neku kuću, pa zatim, sa osmehom oko usana i u očima, izlaze i govore: – Dobar dan. – Nebo je bledo. – Prodajem mnogo marama. – Eh, da, rat. – Ja odskakućem u tu kuću i, pošto nekoliko puta bojažljivo dignem ruku sa povijenim prstom, najzad kucam u nastojnikovo prozorče. – Dragi moj – kažem ljubazno kod vas su uneli mrtvacu. Pokažite mi ga, molim vas. – A kad on vrti glavom, kao da ne zna šta da radi, ja kažem čvrsto: – Dragi moj. Ja sam iz tajne policije. Odmah mi pokažite mrtvacu. – Mrtvacu? – pita on sad, a gotovo je uvređen. – Ne, nemamo mi ovde nikakvog mrtvacu. Ovo je pristojna kuća. – Ja pozdravljam i odlazim.

Ali zatim, kad treba da pređem preko jednog velikog trga, sve zaboravim. Teškoća ovog poduhvata me zbunjuje, pa često mislim: Ako ovako velike trgove grade samo iz obesti, zašto ne naprave i ogradu koja bi vodila preko trga? Danas duva jugozapadni vetar. Vazduh na trgu je uskomešan. Šiljak